

## ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

### «ՀԱՅ ՏՊԱԳԻՐ ԳԻՐՔԸ 1801—1850 ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻՆ»

Ե Ի

#### ՍԻ ՔԱՆԻ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԳՐՔԵՐ

Վերջին տարիների ընթացքում, երևանում լոյս են տեսել, հայտաբերվել գրքեր վերաբերյալ մի քանի ցուցակ-ուսումնասիրություններ, որոնք բերֆնց տեսակի մէջ, այդ կարգի մինչ այժմ եղած հրատարակություններից աւելի լրիւ ու ամբողջական են եւ մեծ կարեւորութիւն են ներկայացնում:

Նման ցուցակների կամ աշխատությունների կազմութիւնը, կապուած է մեծ գծաւարությունների հետ եւ պահանջում է երկար ժամանակ, անպատեւանդ եւ խոր ուշադրութիւն:

Վերոյիշեալ ցուցակ-գրքերից առաջինը «Հայ Հնատիպ Գրքի Մատենագիտական Ցուցակ» է, որ ստորագրուած է 1512—1800 թուականներին հրատարակուած գրքերի նկարագրութիւնը, եւ որ կազմուել ու խմբագրուել է Ա. Միսանիկեանի անուան Հանրապետական գրադարանի մատենագիտական բաժնի ջանքերով եւ տպագրուել 1963 թուին:

Երկրորդը՝ Գնարկի Կորկոտեանի «Հայ Տպագիր Գիրքը Կոստանդնուպոլսում» աշխատությունն է, որի սկզբում ամփոփ ձեւով տրուել է Պոլսում 1567 թուից մինչեւ 1850 թուականը տպագրուած գրքերի պատմութիւնը եւ զարգացման յաջորդական հանգամանքները, իսկ վերջում տպագրուած գրքերի ցանկը:

Երրորդ եւ չորրորդ գրքերը պատկանում են Հայկ Դաւթեանի «Ի գերին»:

Սրանցից առաջինը կրում է «Աշխարհաբար գիրքը Հայ տպագրութեան սկզբից մինչեւ 1850 թուականը», որ միւսի նման, սկզբում ամփոփ ձեւով նկարագրում է աշխարհաբար գրքի տպագրութեան զարգացումը եւ տալիս աշխարհիկ բնույթով լոյս տեսած կամ աշխարհաբար խօսքեր ու երգեր ու նեցուղ գրքերի ցանկը, համառոտ նոյններով, սկսեալ 16-րդ դարից (1513 թուից) մինչեւ 1850 թուականը:

Չորրորդը, որ հանդիսանում է առաջին «Հնատիպ Գրքի...» շարունակությունը եւ նրա նման ներկայացնում է մեծ կարեւորութիւն, կրկին կազմուել է Հայկ Դաւթեանի կողմից եւ կրում է «Հայ Գիրքի 1801—1850 թուականներին» անունը եւ տպագրուել է 1967 թուականին:

Ներկայիս մեր խօսքը վերաբերում է միայն վերջինիս, որը մեզ սիրով ուզարկել է գրքի յարգելի կազմողը: Աշխատությունն ունի 538 էջ, սկզբում յաւելեալ 83 էջով: Պարունակում է 1732 (1724+8) գրքի նկարագրութիւն:

Գրքի սկզբում 74 էջ նախաբանով, գեղեցիկ եւ սպառիչ ձեւով նկարագրուած են գրքերի տպագրական ճիգերի ու կազմուած մատենադիտական ցուցակների յաջորդական փուլերը, ապա տրուած են գրքերի անուանաթերթերի գրուածներն ու համառօտ նկարագրութիւնները՝ էջ, ծաւալ եւ այլն։ Իսկ վերջում մի քանի ցանկեր, ինչպէս «Վերնագրերի ալբոմական ցանկ», «Յանկ հայերէն եւ եւրոպական լեզուներով զուգահեռ բնագրեր կամ տիտղոսաթերթեր ունեցող գրքերի» (նոյնը ռուսերէնով), «Անձնանունների ցանկ», եւ «Ցուցակ տպագրութեան վայրերի եւ տպարանների», որոնք բաւական դիւրացնում են փնտրուած գրքերը աւելի շուտ գտնելու աշխատանքը։

Գրքում կան մի քանի տիտղոսաթերթերի եւ այլ լուսանկարների նրմանահանութեան պատկերներ։

Ներկայացուած 1732 անուն գիրքը ռաժանուած է երկու մասի, զբաղարաններում գտնուող կամ կազմողի ձեռքի տակ եղած գրքեր եւ շտեմած, այլ միայն մատենագիտական աղբիւրներից անունները ձեռք բերած գրքեր։ Առաջինների վրայ որեւէ նշան դրուած չէ։ Իսկ վերջիները նշուած են աստղանշանով։

Վերոյիշեալ աշխատութիւնը ձեռքի տակ ունենալուց յետոյ, երկար ժամանակ, յատկապէս Հնդկահայ հրատարակութիւնների հետ համեմատելով ու ուսումնասիրելով, յաջողեցինք Նոր-Ջուղայի Ս. Ամենափրկչեան Վանքի գրադարանից եւ այլ անձնական գրադարաններից ձեռք բերել 50 դիրք, որոնցից 26-ի անունը նշուած է, բայց կազմողը չի ունեցել ձեռքի տակ, իսկ 24 գրքի անունը երբէք յիշուած չէ ցուցակում(1)։

Վերոյիշեալ 50 գրքից բացի, մեզ յաջողուեց անձնական մի գրադարանի գրքերի ցուցակի վրայից ձեռք բերել նաեւ 5 հատ չգտնուած եւ 5 հատ չիշխուած նոր գրքերի անուններ, բայց քանի որ մեզ չյաջողուեց գրքերը տեսնել եւ աստուգումներ կատարել, ուստի ներկայիս նշում ենք միայն նրանց անունները։

Ստորեւ յաջորդաբար ներկայացնում ենք՝ 1.- Գիրքը կազմողի չըտեսած, 2.- Գրքում չիշխուած, 3.- Կալկաթայում «Մկրտող Միսիրնարաց» տպարանից լոյս տեսած, 4.- Միայն անունները ձեռք բերած գրքերի ցանկերը։

Սոյն ցանկերի մէջ, Հնդկաստանում տպագրուած գրքերից բացի, յիշուած են նաեւ մի քանի այլ վայրերի տպագրութիւններ։

(1) Աշխատութեան մէջ յիշուած Հնդկահայ տպագրութիւնից դեռեւս գտնուած չեն 15 անուն գիրք, իսկ քէ դեռ քանիսը կամ քի յիշուած ու գտնուած չեն՝ մնում է ամօրոշ։

# Ա

## ՅԱՆԿ ԶՏԵՍԱԾ ԳՐԳԵՐԻ

1809

1. «Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին ըստ արարողութեան Հայաստանեայս եկեղեցւոյ: Յամի Տետն 1809, ի Վեցեւորի: Ի Վանս սրբոյն Ղազարոս»:

էջ 29, *Հարուածք՝ 21.6×15.9 սմ.:* *Վերջում՝ էջ 27-29, ունի «Այլընտրանք»:*

(«Յուցակ»ի Համար 120, Լ. Գ. Մ.-ի տնտեսական գրադարան):

2. «Թանգարան քարեգարդ կամ հաւաքումն զաւարճալի եւ քաղցրալուր բարոյական պատմութեանց, Թարգմանեալ յիտալական լեզուէ ի հայկական քարբառ. աշխատակրթեամբ Պետրոս վարդապետի Պաւնագեան Կարնեցւոյ աշակերտին բրթականտի, ի գրօսանս եւ ի յօգուտ ուխտի մանկանց եկեղեցւոյ: Հատար Ա:

Յամի տետն 1809 եւ ի Թուին հայոց 1258: Արդեամբ եւ ծախսւմ պարոն Սարգիս Ծատուր Ազայվալեանց կոչեցեալ, և ի նորին նարակերտ տըպարանի որ ի Մադրաս»:

էջ՝ 174, *ՀՀարուած լ:10: Ծարուածք 11.2×7.2 սմ.:*

(«Յուցակ»ի Համար 129, *Ամենափրկիչ Վանքի գրադարան՝ Համար 3359*):

1810

3. «Ոգր եղեսիայ քաղաքի. վայելչաիւս չափարանութեամբ՝ սրբոյն Ներսէսի Շնորհալույ Հայոց կաթողիկոսի Կայեցւոյ: Վկայատնութիւն Հայոց չափեալ ոտիւմ տետն Վահրամայ մեծի վարդապետի: Ներբողեան առ սուրբն Ներսէս Շնորհալին, ասացեալ տետն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ, ոտանաւոր հիգմամբ յանգեալ: Զգուշաւոր քննութեամբ ուղղագրեալ՝ քաղաւտութեամբ ձեռագիր օրինակաց: Յընտրութեան ի հայրապետութիւն ամենայն հայոց՝ տետն եփրեմի արքեպիսկոպոսի, առաջնորդին հայոց Ռուսաստանու: Յամի տետն 1810, եւ ի Թուին Հայոց 1259, ի մայիսի 20: Արդեամբ եւ ծախիւմ պարոն Սարգիս Ծատուր Ազալալեանց կոչեցեալ, եւ ի նորին տպարանի որ ի Մադրաս»:

էջ՝ 216, *սկզբում ՀՀարուած 6 էջ, Հարուածք՝ 11.1×6 սմ.:*

(«Յուցակ»ի Համար 154, Ա. Վ. Գ., Համար 2095):

1812<sup>(2)</sup>

4. «Ոգրերգութիւն ի վերայ մահաւան Յուլիոս Կեսարոսի: Արարեալ ի ներհուն վայտերոյ Գաղիացւոյ, ի մերս վերածեալ հայկական քարբառ, ի պարոն Յակոբայ Նազար Շարեան, յԱնգլիական բնագրէ, ի գրօսանս ընթերցասէր պատանեկացն մերազնեից:

(2) «Յուցակ»ում գրուած է 1818 Թուին:

Մադրաս, ի տպարանի երկոցունց հարազատացն պարոնաց Յակոբայ  
 եւ Յովսեփայ Նազար Շամիրեանց: 1812:»

էջ՝ 99, սկզբում չհաշուած 18 էջ, շարուածք՝  $11 \times 7.1$  սմ.:

Սկզբում 14 էջով ունի «Թուզ» պարոն Ալգարատտեայ առ Ամիրայ  
 Ֆրանսիի դեսպանն որ ի Ֆլորենտեայ: Ի վերայ ողբերգութեանն Յուլիոսի  
 Կեսարոսի, ի պարոն Վոլտերայ յօրինեալ:»

(«Յուցակ»ի համար 336, Ա. Վ. Գ., համար 2831):

### 1 8 1 9

5. «Օրացոյց: Յորում պարագրին ամիսք Հռոմայեցոց Ագարիայի  
 եւ Բանկայցոց աուրք լուսնի եւ...»

Հաւաքեալ եւ յօրինեալ երկասիրութեամբն Ջընթլում Աւետեանին:  
 Տպագրեալ արդեամբ եւ ծախիւք օժանդակ լինողաց տպարանիս:

Ի սկիզբն Յունվարի 1819: Ի Կալկաթա: Ի տպարանի Աւետ Ջընթլում  
 Աւետեանի:»

էջ՝  $12 + 56 = 68$ , շարուածք՝  $17.7 \times 10.3$  սմ.:

(Թերթերը մեծ ու փոքր ունեն: «Յուցակ»ի համար 360, Ա. Վ. Գ.,  
 համար 623):

### 1 8 2 0

6. «Օրացոյց: Յորում պարագրին ամիսք Հռոմէացոց Ագարիայի  
 եւ Բանկայցոց...»

Հաւաքեալ եւ յօրինեալ երկասիրութեամբն Ջընթլում Աւետեանին: Ի  
 սկիզբն Յունվարի: 1820: Ի Կալկաթա: Ի տպարանի երկոցունց եղբարց հա-  
 րազատաց Աւետի եւ Յովհաննիսի Ջընթլում Աւետեան:»

էջ՝  $16 + 20 = 36$ , ծաւալ շարուածքի՝  $17.7 \times 10.3$  սմ.:

(«Յուցակ»ի համար 376, Ա. Վ. Գ., համար 624):

### 1 8 2 1 (3)

### 1 8 2 3

7. «Քերականութիւն Հայկազեան Լեզուի: Յօրինեալ ըստ նախնի  
 ուղղախօսութեան ի հայր Միքայէլ Վարդապետէ Զաւչեանց, ի տպագրեալ  
 ի Վէնէտիկ: Որոյ առաջին մասն վերստին տպագրեցաւ ի Հայրապետութեան  
 տնտոն տնտոն Եփրեմայ ամենայն հայոց կաթողիկոսի, ի պէտս Մարգարի-  
 րական շնորհաբանին որ ի Կալկաթա: ԹՊԻԳ (1823) տպագրեալ ի Մարգարի-  
 րական մամուլ:»

էջ՝ 164, չհաշուած 8 եւ 29 (=201), շարուածք՝  $15.8 \times 9.8$  սմ.:

(«Յուցակ»ի համար 440, Ա. Վ. Գ., համար 3020):

(3) Հետադարձաբար Դժբողութեան գիրքը («Յուցակ»ի համար 391 եւ Ա. Վ. Գ. հա-  
 մար 3419) չենք նկարագրում, որովհետեւ ըստ կազմողից ստացած մի գրութեան, արդէն  
 ունեն ձեռքի տակ:

8. «Օրացոյց ամի տետն 1823, Հայոց քուականիս 1272 եւ փոքր քուոյս 208: Յարում պարունակին հարկառք տարրական գիտելիք, ամիսք Ազարիայի, Հռովմայեցոց, Բանկայցոց եւ տանկաց...»

Աշխատանքներ պարունակում Մարտիրոս Մկրտչեան անդամակցի Օնանապիւռ ժողովոյն, որ ի Բումբայի եւ յարգելի իբր աւագ սարկաւագին Հայաստանեայց տուրք եկեղեցւոյ:...

Ի Կալկաթա, ի 1 Յունվարի, յամի տետն: 1823. Տպագրեալ յՕնանապիւռեանց տպարանի: :

Էջ 14+12+16+5+56=103, չարուածք՝ 14.2×9.5 սմ.:

Իբրորդ էջակալուած մասն սկսում է անգլերէնից օրինակուած եւ անգլերէնով Գորգին խանի սպանման եւ անգլիացւոց Ղասմայիխան Նարարի 1763 թուին տեղի ունեցած պատերազմի պատմութիւնով:

(«Յունցակ»ի համար 441, Ա. Վ. Գ., համար 577):

## 1 8 2 6

9. «Յունցակ (Օրացոյց) վասն ամի տետն 1826. բաժանեալ երկու մասում: Տպագրեալ ի Մարդասիրական տպարանի ի Կալկաթա»:

Էջ՝ 124, չարուածք՝ 16.2×9.2 սմ.:

Էջ 39-ից յետոյ սկսում է երկրորդ մասը հետեւեալ վերնագրով.

«Մասն երկրորդ: Յարում պարունակին բանասիրական ճառք, Արտաւ վէպք եւ գանազան հարկառք գիտելիք եւ այլն եւ այլն»:

(«Յունցակ»ի համար 543, Ա. Վ. Գ., համար 1585, Խոյզանի Արով-եան Գրադարան, համար 222):

## 1 8 2 8

10. «Հառ ի վերայ Յարութեան Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի կամ վասն տօնի Զատիկին»:

Էջ՝ 15, չարուածք՝ 17.5×8.5 սմ.:

Տխրողաթերթ չունի, վերի լուսանցքում ձեռքով գրուած է. «1828 Կալկաթա տպարան Մարդասիրական ձեռնարանի»:

Մի այլ գրադուցակում, տպագրութեան թուականը նշուած է 1830. յոգիստարար չկարողացանք տեսնել:

(«Յունցակ»ի համար 1715, Ա. Վ. Գ., համար 2844 եւ 2964):

## 1 8 2 9

11. «Հառ ի վերայ ապաշխարութեան եւ ճշմարիտ հաշտութեան ընդ Աստուծոյ:

Ի Կալկաթա տպագրեալ ի գործառն Մարդասիրական ձեռնարանի ի Յուլիսի 1829: 2000 օրինակք»:

Ներքեւում ունի նոյնը անգլերէնով:

Էջ՝ 31, չարուածք՝ 17.5×8.5 սմ.:

(«Յունցակ»ի համար 1713, Ա. Վ. Գ., համար 1162):

## 1 8 3 0

12. «Վերջին աւուրք: Բարեխիշառակ Տիկին Մէրցանին Մսեփաննոս-եան, քառերագրիւ ի Յարում մտերիւմ բարեկամէ ի Յովնաննիս Ավգաշեանց.

ի Կալկաթա Յաւոսեանն Հոկտեմբերի 1830 ի տպարանի Մարդասիրական ձեռագրանի»:

Էջ՝ 8, չարուածք՝ 16.5×9.5 սմ.:

Վերջում ունի երեք տուն (Ցական տողերով) մի ոտանաւոր, զբուռած Յովհաննէս Ավդալեանի կողմից՝ «Առ քաքիշատակ Տիկին Մերջան Ստեփաննոսեան»:

(«Յուցակ»ի համար 676, Ա. Վ. Գ., համար 590):

13. «Ճառ ի վերայ ծննդեան եւ յայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ի Կալկաթա: Տպագրեալ ի գործատան Մարդասիրական ձեռնարանին: 2000 օրինակ: Ի Յունվարի 1830»:

Ներքեւում նոյնն ունի անգլերէնով:

Էջ՝ 16, չարուածք՝ 16.8×8 սմ.:

(«Յուցակ»ի համար 1714, Ա. Վ. Գ., համար 2955, Խ. Ա. Գ., համար 196):

### 1 8 3 1

14. «Ճառ ի վերայ աներկիւզութեան մահու, ի Կալկաթա, Տպագրեալ ի գործատան Մարդասիրական ձեռնարանին: Ի Սեպտեմբերի 1831: 2000 օրինակ»:

Նոյնն ունի անգլերէնով:

Էջ՝ 20, չարուածք տուայ լուսանցքների համարների՝ 16.5×8.5 սմ.:

Աւալին էջի վերնագիրը գրուած է. «Բան յարդրական ի վերայ աներկիւզութեան մահու»:

Էջ 20-ի վերջում փակագծերի մէջ գրուած է. «Այս Ճառ քարգումնեցաւ ի Կոստանդնուպօլիս»:

(«Յուցակ»ի համար 1699, Ա. Վ. Գ., համար 1161):

### 1 8 4 1

15. «Վիկտորիայ Այբբեմարան: Յօրինեաց գիտնական տիբացու Խամբուցեալ Մարտիրոս Մկրտչեան Դաւթեանց: Ի հայրապետութեան տեսան տեսան Յովհաննէս կաթողիկոսին Ամենայն Հայաց: Եւ Յառաջնորդութեան հաշատրոյ առաջնորդին սրբոյ Ամենափրկչի վանացն Զուգայու: Ի տպարանի Եպիսկոպոսական ձեռնարանին: Ի Կալկաթա 1841 ՌՄՂ»:

Էջ՝ 108, չափուած 4, չարուածք՝ 14.5×8.8 սմ.:

(«Յուցակ»ի համար 1118, Ա. Վ. Գ., համար 3064):

16. «Առաջին Քրիստոնէական վարդապետութիւն ի պէտս դպրոցաց եւ գերդաստանաց ի յարգոյ Յ. Դ. Պրամվէ. քարգումնութիւն վասն Ամերիկու հաւատոյ տեսողների ժողովին. տպագրեալ ի գործատան Մկրտոյ Միսիոնարաց ի Կալկաթայ 1841» (թիւ 14):

Էջ՝ 36, չարուածք՝ 14.2×8.2 սմ.:

(«Յուցակ»ի համար 1113, Լ. Գ. Մ. անձն. գրողարան):

### 1 8 4 3

17. «Նոր կարգ եւ կանոն Հայկեան Մարդասիրական ձեռնարանին: Յառաջնորդութեան տեսան Յովհաննէս Սուրբեան արժանըմտիլ հայրեան»:

սէր առաջնորդին վանաց սրբոց Ամենափրկչեան որ ի Զուղայ: Ի Կալկաթա-  
1843 ի տպարանի Մարդասիրական ձեմարանին»:

Էջ՝ 85, ծաւալ շարուածք՝ 15.5×10 սմ.:

Ունի անուանաթիւթի անգլերէնը առանձին էջում:

(«Յուցակ»ի համար 1245, Ա. Վ. Գ., համար 1573):

# 1845

18. «Այբբենարան: Յօրինեաց գիտնական տիրացու Մարտիրոս Մ.  
Դաւթեանց. երկրորդ տիպ ի տպարանի Արարատեան Ընկերութեան Կալկա-  
թա 1845»:

Էջ՝ 120, չհաշուած 4, շարուածք՝ 13.5×8.4 սմ.:

(«Յուցակ»ի համար 1367, Ա. Վ. Գ., համար 1817):

# 1846

19. «Յովհաննու վարդապետի երգնկացոյ Զարդ Երկնից առ Ապոց  
իշխան. ի Կալկաթա ի տպարանի Արարատեան Ընկերութեան 1846»:

Էջ՝ 102, չհաշուած 8, շարուածք՝ 7×4 սմ.:

(«Յուցակ»ի համար 1428, Ա. Վ. Գ., համար 2502):

20. «Ազօթամատոյց ի պէտս առտինն պաշտաման հաւաքածոյ յերիւր-  
մամբ եւ յօրինմամբ ի լոյս ընծայեալ յօգուտ եւ ի պէտս հայկազանց առ-  
պարք եւ ծախիւք Մամուկի Զօրաբեան: Յամի Տեառն 1846: Ի Տպարանի Ա-  
րարատեան Ընկերութեան ի Կալկաթա»:

Էջ՝ 173, չհաշուած 14, շարուածք՝ 12.5×7.6 սմ.:

(«Յուցակ»ի համար 1423, Լ. Գ. Մ. անձ. դրողարան):

21. «Բուրվառ ազօթից: Հաւաքեալ ի հոգեւոր մատենից ի պէտս ջեր-  
մեռանդն ազօթկերաց: Աշխատաւորութեամբ Պօղոսի Վիգէնեան Կոստանդ-  
նուպօլսեցոյ: Երկրորդ տիպ ի Կալկաթա ՅԱՐԺԻՆ տպարանի Պօղոսի Վիգէն-  
եան: 1846»:

Էջ՝ 104, չհաշուած 12, շարուածք՝ 7×4 սմ.:

(«Յուցակ»ի համար 1419, Լ. Գ. Մ. անձ. դրողարան):

22. «Օրացոյց վասն ամի տեառն 1846: Ի Կալկաթա ի տպարանի  
Մարդասիրական ձեմարանին»:

Տխորդոսաթերթի միջին մասում կլոր շրջագծի մէջ նկարուած են եր-  
կու գլուխ, իսկ շուրջը գրուած. «Վիկտորիա գլխոյ Բրիտանիոյ եւ այլ մօրս  
Ալպերտ պսակեալ ի 10 Փետրուարի 1840»:

Գրքի վերջում, մէկ էջով, ունի ձեմարանի 1845 թուի ելեւմտից  
հաշուետախտակը:

Էջ՝ 55, շարուածք՝ 16.2×10 սմ.:

(«Յուցակ»ի համար 1431, Ա. Վ. Գ., համար 580):

## 1847

23. «Աւետարան իզգաբերից ի պէտս եւ ի գարդ Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցեացն Հայոց. ի հայրապետութեան տեսան Ներսիսի առաքելաշաւիղ ճարպասակ կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց: Ի Կալկաթա ՅԱՐԼԺԻՆ տպարանի Պօղոսի Վիշէնեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ 1847»:

Էջ՝ 16 (Համարակալուած չէ), շարուածք չըջագարդոյ՝  $32 \times 17.7$  սմ.:  
(«Յունցակ»ի Համար 1471, Ա. Վ. Գ., Համար 4 եւ 5):

## 1848

24. «Օրացոյց վասն ամի տեսան 1848: Ի Կալկաթա ի տպարանի Մարդասիրական ձեռնարանին»:

Վերջում մէկ Թերթիկով կցուած է 1847 Թուի Մարդասիրական ձեռնարանի երեւոյթից Հաշուեցոյցը:

Էջ՝ 48, շարուածք՝  $16.8 \times 9.5$  սմ.:  
(«Յունցակ»ի Համար 1543, Ա. Վ. Գ., Համար 1023):

25. «Համառօտ քերականութիւն Հայկազեան լեզուի»:

Անուարտ տպագրութիւն է, տպուած 1848 Թուին Կալկաթայի Արարատեան Ընկերութեան տպարանում, հեղինակ՝ Մեարտ Թաղեաղեան:

Էջ՝ 48 (Թերթի), շարուածք՝  $12.8 \times 7.5$  սմ.:  
(«Յունցակ»ի Համար 1540, Ա. Վ. Գ., 3162, Լ. Գ. Մ. անձն. գրդ.):

26. «Ժամագիրք. արարեալ սուրբ եւ աստուածաշնորհ քարգմանչացն մերոց Սահակայ եւ Մեսրոպայ եւ երանելի հայրապետացն Գիւտոյ եւ Յովհաննու Մանգակունւոյ, եւ սրբայն Ներսիսի Շնորհալոյն: Ի Հայրապետութեան տեսան Ներսիսի հինգերորդի՝ հարիւր երեսներիննեւերորդի կաթուղիկոսի ամենայն հայոց: Կալկաթայի յԱրժիւ տպարանի Պօղոսի Վիշէնեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ, յերկրորդում ամի տպարանին»:

Էջ՝  $607 + 5 + 9 + 19 = 640$ , շարուածք՝  $13 \times 7.5$  սմ.:  
Վերջում առանձին էջակալութեամբ ունի հետեւեալ մասերը.

«Երաւ տօմարական եւ մշտնջենաւոր աղիւսակաց» (էջ 1-9), «Կարգ յաջորդութեան առաքելոցն Թաղեալի եւ Բարթաղիմէոսի, որք եղեն հովիւք սուրբ Եկեղեցւոյ մերոյ մինչեւ ցտարքն Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայաստանեայց աշխարհի»: Եւ «Դասակարգութիւնք եւ անցք ժամանակագրութեան կաթուղիկոսացն Հայոց» (էջ 3-19):

Ծանօթ. «Յունցակ»ի կայ այս դիրքը, ախտեղ պահատուած են միայն վերջին առանձին էջակալուած մասերը, որք Համար եւ լրիւ նկարագրութիւնք բերեալ այստեղ: Ղուգիկանի յիշած մասերից երկուսը պահատուած են այստեղ, իսկ միւսները կան մի այլ Թանգարանի Առեւիճի մէջ, որ նկարագրուել է շիշուած գրքերի Համար 28-ի տակ:

(«Յունցակ»ի Համար 1541, Ա. Վ. Գ., Համար 950):

Բ

ՅԱՆԿ ԶՅԻՇՈՒԱՆ ԳՐԳԵՐԻ

1804

1. «Տետրակ որ կռչի պատճառ: Թարգմանեալ ի գանազան մատենից Պարսիացոց յումիմնէ բանասիրէ առ ի յօգուտ նորավարժից մանկանց հայոց: Վերստին սրբագրեալ աշխատութեամբ Մարիամ Յակոբ, Ոհաննէս Տէր Յակոբեանց կռչեցելոյ:...

Յամի տետրն 1804 Նոյեմբերի 1. ի Հնդկիս ի մայրաքաղաքն Մադրաս ի տպարանի Տէր Յարութիւն Շմառնեան Շիրագեցոյ»:

Էջ՝ 138, չհաշուած 2, չարուածք՝  $12.2 \times 8.6$  սմ.:

(Ա. Վ. Գ., Համար 3375):

1812

2. «Պատմութիւն Վարուց. Սքանչելեաց եւ դիպումնոց սրբայն Յօհաննու Ոսկերեան հայրապետին Կոստանդնուպոլսոյ»:

Թարգմանեցեալ ի Յունականէ ի հայս ի Գրիգորէ Կաթողիկոսէ Վրկայասէր կռչեցելոյ. շուրջ գթուականութեամբն Հայոց. 500:

Տպագրեցեալ էր աշխատասիրութեամբ Սարգսի Արքեպիսկոպոսի Կոստանդնուպոլսեցոյ յամի տետրն 1752. ի Վէնէտիկ:

Վերստին տպագրեալ եղեւ արդեամբ եւ ծախիւք յատուկ օգնական լինողաց մերագնէից: Հարիւր երեսուն եւ եօթն երրորդի Հայրապետութեան տետրն եփրեմի ամենայն Հայոց կաթողիկոսի: Աշխատասիրութեամբն Ջընթլում Աւետ Խօջիզանեան կռչեցելոյ: Ի տպարանի Աւետ Ջընթլումեան: Յամի տետրն 1812: Ի Կալկաթայ»:

Էջ՝ 283, չհաշուած 10, չարուածք՝  $13.2 \times 9.7$  սմ.:

(Ա. Վ. Գ., Համար 3111):

1813

3. «Մեկնութիւն երգոց երգոյն Սաղմոսնի, Արարեալ ի սրբայն Գրքիգորի Նարեկացոյ, առաջին տպագրումն գրոյս եղեալ է ի Վէնէտիկ յամի տետրն 1789: Իսկ այժմ վերստին տպագրեցաւ արդեամբք եւ ծախիւք ի Քս. Խանգուցեալ Ազա Սարգիս Տէր Յովհաննիսեանին եւ յատուկ օգնական լինողաց մերագնէից: Ի Հայրապետութեան սրբոյ Էջմիածնի Տետրն եփրեմի ամենայն հայոց կաթողիկոսի: Աշխատասիրութեամբն Ջընթլում Աւետեանին: Յամի տետրն 1813 ի Կալկաթայ, ի տպարանի Աւետ Ջընթլումեանի»:

Էջ՝ 240, չհաշուած 12, չարուածք՝  $11.6 \times 6$  սմ.:

(Ա. Վ. Գ., Համար 2137):

4. «Գիրք որ կռչի յաճախապատմ: Ասացեալ Սուրբ Խորն մերոյ եւրանելոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: Յորում պարունակի ճառք...

Առաջին տպագրումն գրոյս եղեալ է ի Կոստանդնուպոլս քաղաքի ի Քուրն Հայոց 1186: Իսկ այժմ վերստին տպագրեցաւ արդեամբ եւ ծախիւք ի

Դրխտոս հանգուցեալ Ազայ Սարգիս Տէր Յովհաննէսեանին, եւ յատուկ օգնական լինողաց մերազնէից:

Աշխատասիրութեամբ Ջընթլում Աւետեանին: ... Յամի տեառն 1813: Ի Կալկաթայ: Ի տպարանի Աւետ Ջընթլումեանի»:

Էջ՝ 325, չհաշուած 10, շարուածք՝  $15 \cdot 5 \times 9 \cdot 3$  սմ.:

(Լ. Գ. Մ. անձնական գրադարան):

5. «Տետրակ գովասանաց առ համօրէն տնօրինական աւորք ուխտատեղիսն, որք եմ յԱ(ստուա)ծահրաշ քաղաքն ա(ւոր)ք Երուսաղէմ(4): Որ սըրքագրելով վերստին տպագրեցաւ յամի տ(եառ)ն 1813 եւ մերոյս Ռ/Կ/Բ: Ի Կոստանդնուպօլիս: Ի տպարանի Մատթէաս Դպրի»:

Էջ՝ 64, շարուածք՝  $13 \cdot 7 \times 8 \cdot 1$  սմ.:

(Ա. Վ. Գ., համար 2834):

### 1814

6. «Գիրք քաղաքավարութեան: Յորում աւանդին կանոնք մարդկային կենացութեան: Յաւելեալ ի վերջոյ եւ համառօտ բովանդակութիւն գրեցրս աշխարհաբառ լեզուաւ, ի պէտս մանկանց: Արարեալ ի հայր Իգնատիոս Վարդապետէ Փափագեան, յաշակերտութեան Տեառն Մխիթարայ մեծի Արքայի: Եւ տպագրեալ ի Վէնէտիք Յամի Տեառն 1806, հրամանաւ գերապատիւ տեառն Ստեփաննոսի արքի. Եպիսկոպոսի եւ Արքայի: Իսկ այժմ վերստին տպագրութեամբ ի լոյս ածաւ արդեամբ եւ ծախիւք քաղցրամիտ պատանեկին ազայ Մարտիրոս Սարգսեանին: Ի հայրապետութեան Տեառն Սփրեմի ամբնայն Հայոց Կաթողիկոսի:

Յամի տեառն 1814: Եւ Ագարիայի 199: Շամս 1: Ի Կալկաթայ: Ի տրպարանի Աւետ Ջընթլումեանի»:

Էջ՝ 174, չհաշուած 17, շարուածք՝  $12 \cdot 5 \times 7 \cdot 8$  սմ.:

(Ա. Վ. Գ., համար 3184):

### 1819

7. «Արտուտ որ է տաւիզ տրտմահալած յօրինեալ եւ ըստ մասին քարգմանեալ, աշխատասիրութեամբ բամասիրին պարոն Յ. Յ. Աղամուրեանց: Ի Կալկաթայ ի տպարանի Աւետ և Յովհաննէս Ջընթլում Աւետեան: 1819»:

Էջ՝ 84, չհաշուած 2, շարուածք՝  $11 \times 7$  սմ. (Երբեմն տարբեր):

Անուանաթերթի վրայ կայ տպարանի նշանը, որ ձուածեւ չըջանակի մէջ մի բաց գիրք է, վրան կարկին, փետուր եւ քանոն, վերելում խաչ, իսկ անկիւններում գրուած Յ. Ա. Ա. Բ.: Շրջանակի երկու կողմերում նկարուած է առիւծ (քաջութիւն) եւ կին (արդարութիւն), ձեռքին կշիռ եւ սուր. չըջագծից ներքեւ մի ժապաւէն, որի եւ ձուածեւ չըջագծի վրայ է գրուած.

«Յովհաննէս Յարութիւն Աղամուրեան Արդարն իբրեւ գառիւծ յանձնապատան է»:

Ուսչի անկիւններում եղած չորս տառերը նշանակում են՝ «Ոճեմուրթիւն», «Արդարութիւն», «Արիւթիւն» եւ «Բարեխառնութիւն» (տեսնել էջ 83-ը):

(4) Ունի աշխարհաբար եւ հայտառա քրքիւն երգեր:

Գրքի բովանդակութիւնը բանաստեղծութիւններ են, որի էջ 18-73-ը կան նաեւ անգլերէն թարգմանութիւնները:

(Լ. Գ. Մ. անձնական գրադարան):

### 1820

8. «Մեկնութիւն երգ երգոց անուանեալ բանիցն Սաղմոսի հաւաք-ե(ա)լ եւ մեկնե(ա)լ ի Յակոբայ վարդապետէ Կարմեցոյ Սիմոնե(ա)ն . . . 1820 ի տպարանի երկոցունց եղբարց հարազատաց Աւետի եւ Յովհաննիսի Ջընթլուս Աւետեց ի Կալկաթայ»:

էջ՝ 377, չհաշուած 9, չարուածք՝  $16 \cdot 8 \times 10 \cdot 5$  սմ.:

(Ա. Վ. Գ., համար 453):

### 1826

9. «Համառօտ քերականութիւն Հայկագեան լեզուի...»

Յօրինեալ ըստ ճախնի ուղղախօսութեան, ի հայր Միքայէլ վարդապետէ Զաւէեանց Կոստանդինուպօլսեցոյ: Եւ վերստին տպագրեալ ի Մար-դարիսկան Տպարանի: Ի Կալկաթայ: . . . Յամի տետն 1826»:

էջ՝  $164 + 29 = 193$ , չարուածք՝  $16 \times 9 \cdot 3$  սմ.:

Կազմուած է 1823 թուին տպագրուած քերականութեան հետ միասին:

(Ա. Վ. Գ., համար 3020):

### 1833

10. «Անց Ժողովոյ տասանց ի սկզբնաւորութենէ հաստատութեան նոցին, ի Կալկաթա, ի 10 Յուլիսի 1833: Ի Տպարանի Մարդասիրական ձե-մարանի»:

էջ՝ 51, չհաշուած 2, չարուածք՝  $18 \cdot 5 \times 9 \cdot 7$  սմ.:

(Ա. Վ. Գ., համար 3583):

### 1835

11. «Առանձնական աղօթք: Խրատ յաղագս քարտէ տոնելոյ գԱռանձ-նական աղօթքն 1835 թ»:

էջ՝ 84, չարուածք՝  $15 \times 7 \cdot 2$  սմ.:

Գրքոյի վերջէջ թերթի է, չունի նաեւ տխրողութիւն, բայց ինչպէս քննութիւնը ցոյց տուեց, պէտք է լինի Մկրտոյ Միսրոնարաց տպարանում տպագրուած գրքերի համար 10-ը: Սոյն գրքոյին երբ սկսեալ 8-րդ(?) հա-մարից մինչեւ 12-րդը, ունեն նաեւ միացեալ էջեր, հետեւաբար սոյն գրքոյին պէտք է ունենայ 84 էջ, որովհետեւ սկսում է միացեալ էջ 129-ով, իսկ յա-ջորդ՝ 11-րդ գրքոյի էջ 213-ով:

Գրքոյի ստալին էջի վերջում գրուած է 1835 թիւը և տպագրանակը՝ 1000 օրինակ: Սովորաբար Մկրտոյ Միսրոնարաց տպարանի գրքերն ունեն տպագրանակներ՝ 1000-2000 օրինակներով:

(Ա. Վ. Գ., համար 4123):

### 1838

12. «Ժամագիրք(?)»: Էջմիածին, 1838 թ.:

Սկիզբը թերթի, սկսում է էջ 355-ից, էջ 488-ում հորինուրդ հորին»

շարականն է, իսկ էջ 530-ում՝ «Խրատ տումարական աղիւսակիս»։ Էջ 540-544-ը կաթողիկոսների անուանացանկն է, իսկ էջ 545-546՝ դրբի յիշատակարանը։

Էջ՝ 546, շարուածք՝  $12.3 \times 8.5$  սմ.։

Տիտղոսաթերթ չունի, վերջի յիշատակարանից երեւում է որ տըլուած պէտք է լինի էջմէածնում 1838 թուին։

(Ա. Վ. Գ., Համար 4709)։

### 1839

13. «Սիրտ մարդոյ որ է տանաք Աստուծոյ կսմ գործարան սատաւնայի. տանն պատկերներով առաջի դրամ, որ ամէն մարդ հեշտ իմամայ եւ միտք առնելով Քրիստոնէական կեանքին հետեւելոյ համար ջանք անէ։ Թարգմանութիւն ի Շուշի յամի տետուն 1833։ Վասն Ամիրիկու հաւատոյ տետրակների ժողովքին տպեալ ի տպարանի Մկրտիչ Միսիոնարաց ի Կալկաթա։ Յուլիս 1839»։

Տպարանը, վարյն ու թուականը տպուած է վերջում եւ կրում է 11 թիւը։

Էջ՝ 36, շարուածք՝  $14.8 \times 8.5$  սմ.։

(Ա. Վ. Գ., Համար(5), Լ. Գ. Մ. անձնական գրադարան)։

14. «Տասն եւ վեց կարնաոտ քաղաքներ։ Թարգմանութիւն ի Շուշի յամի տետուն 1833(6)։ Վասն Ամիրիկու հաւատոյ տետրակների ժողովքին տպեալ ի տպարանի Մկրտիչ Միսիոնարաց ի Կալկաթայ Սեպտեմբեր 1839»։

Սա տպարանի Համար 12 դրբոյնն է, եւ սովորաբար միւսներէ նման ունի նաեւ անդլերէն խորագիր։

Էջ՝ 56, շարուածք՝  $14.8 \times 8.2$  սմ.։

(Լ. Գ. Մ. անձնական գրադարան)։

### 1840

15. «Կայսերական կարգադրութիւնք, ի պէտս սրբոյն էյմիածնի։ Ի Մարդասիրական ձեւարանին։ Ի Կալկաթա ի սկզբան Յունվարի։ 1840»։

Էջ՝ 40, շարուած 6, շարուածք՝  $16.5 \times 10.3$  սմ.։

(Ա. Վ. Գ., Համար 3547)։

### 1841

16. «Պատմութիւն մուրք գրոց։ Արարեալ համաոտ հարցմամբք եւ տպատախանօք, յաղագս դեռտեսակ մանկանց քարգմանակ ի ռուսաց լեզուէ։ Առաջին անգամ տպեալ յամի, 1828, երկրորդ անգամ տպեալ Յամի Տետուն 1832, ի Շուշի։ Նոյնն վերստին տպեալ ի տպարանի Մկրտոյ Միսիոնարաց վասն Ամիրիկու. հաւատոյ տետրակների ժողովքին ի Կալկաթայ 1841» (թիւ 16)։

Էջ՝ 24, շարուածք՝  $15 \times 8$  սմ.։

(Լ. Գ. Մ. անձնական գրադարան)։

(5) Վանքի գրադարանում կան այս եւ այլ մի քանի գրքերից, որոնց համարները չենք յիշատակել։

(6) «Հայ Գիրքը 1801-1850 թուականներին» գրքում էջ 191, համար 761, գրուած է 1832 թիւ։

17. «Կարճագույն Աղօթքներ: Շարքի ամեն մեկ օրին համար քարգմանութիւն. առաջին անգամ տպեալ Յամի տետան 1832 ի Շուշի. նայնն տպեալ ի տպարանի Մկրտոյ Միսիոնարաց ի Կալկաթայ վասն Ամիրիկու՝ հաւատոյ տետրակների ժողովին 1841» (թիւ 17):

Էջ՝ 36, շարուածք՝ 15.5×8.3 սմ.:

(Ա. Վ. Գ., համար 3115):

18. «Մեղի մեծամալոյն եւ զօրանալոյն համար: Թարգմանութիւն առաջին անգամ տպեալ յամի տետան 1833 ի Շուշի: Նայն տպեալ ի տպարանի Մկրտոյ Միսիոնարաց ի Կալկաթայ վասն Ամիրիկու. հաւատոյ տետրակների ժողովին 1841» (թիւ 18):

Էջ՝ 28, շարուածք՝ 14.8×8.4 սմ.:

(Լ. Գ. Մ. անճնական, գրողարան):

19. «Լա տետրակ: Ի մալոյ պարունակին կարճագույն քերականական գուարճութիւն: Սկիզբն քուարանութեան: Ամիս ազգաց: Զանազան երկր-եաց գրամի արժէքն Կալկաթու սեայ ռուպիա համարին: Զանազան չափոյն կշռոց անուանին եւ այլն եւ այլն: Տպեալ ի տպարանի Մկրտոյ Միսիոնարաց ի Կալկաթայ 1841» (թիւ 20(?)):

Էջ՝ 36, շարուածք՝ 14.7×8.4 սմ.:

(Լ. Գ. Մ. անճնական, գրողարան):

#### 1 8 4 4

20. «Բարեկամօրէն Յորդորմունք: Վասն Կիրակի օրերն աւրբ պա-հելոյ: Ի տպարանի Մկրտոյ Միսիոնարաց ի Կալկաթայ 1844» (թիւ 21):

Էջ՝ 30, շարուածք՝ 15.5×8.3 սմ.:

Անուանաթերթը պահպանում է. տպարանը, վայրն ու թուականը վերցրել ենք էջ 30-ից:

(Ա. Վ. Գ., համար 3121):

#### 1 8 4 6

21. «Օրացոյց ամի տետան 1846:

Շնորհաւոր նոր տարի,

քէ սէր ունիս ընկերի:

Գիր տարւոյ է 2: Վերադիրն ԺԳ. Եօքներեակն Հոռմայեցոց՝ ք: Տանուտէր տարւոյն է Կոյսն: Ի տպարանի Արարատեան Ընկերութեան ի Կալկաթայ:

Էջ՝ 26, շարուածք՝ 7.2×5.5 սմ.:

Վերջին չափի վրայ գրուած է՝

«Տպագրեցան՝ Ազգասէր-վեցամետան 12, Այրբեմարան 2 ճառ ազգ. Գառաջադիմ. 1-8, Օրացոյց 1:

Տպագրին՝ Ազգասէր, Ազօթամատոյց նոյն, Առաւիկ պարսից, Պատմութիւն աւրբ գրոց, Վարդգէս:

(Ա. Վ. Գ., համար 579):

22. «Թառաչ սրտի: Հաւաքեալ ի հոգեւոր մատենից ի պէտս քերականանդն աղօթկերաց: Աշխատանքութեամբ Պօղոսի Վիշէնեան Կոստանդնու-

պօլսեցւոյ ի Հայրապետութեան տեառն Տեառն Ներսիսի եւ Յառաջնորդութեան Տեառն Յովհաննու Սարգիսեան: Ի Կողկաթա յԱրծիւ տպարանի Պօղոսի վիզէնեան: 1846»:

էջ՝ 153, չհաշուած 12, չարուածք՝  $7 \times 4.2$  սմ.:

(Ա. վ. Գ., համար 3325):

### 1848

23. «Ժամագիրք Ատենի: Արարեալ տուրք և Աստուածաշնորհի թարգմանացն մերոց Սահակայ եւ Մեսրոպայայ և երանելի հայրապետացն Գիւտայ եւ Յովհաննու Մանդակունւոյ եւ սրբոյն Ներսիսի Շնորհալույսն...: Ի Կալկաթա Արծիւ տպարանի Պօղոսի վիզէնեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ յերկրորդում ամի տպարանի 1848»:

էջ՝ 172, չհաշուած 4, չարուածք՝  $21 \times 15.5$  սմ.:

*Վերջում առանձին էջակալութեամբ ունի հետեւեալ մասերը՝*

«Խրատք յազգս պաշտամանց ասորք եկեղեցեացն Հայաստանայց. Արարեալ ի ասորք վարդապետին Թովմայէ Մեծաբեցւոյ ի պայծառութիւն կարգաց ասորք եկեղեցեացն Հայոց» (էջ 1-8), «Կարգաւորութիւն ասորք եկեղեցեացն Հայոց եւ արարողութիւնք ժամատեղեաց. Արարեալ Տեառն Ներսիսի Հայոց Կաթողիկոսի: Որ ետ բերել ի ասորք...» (եւ այլ խրատներ, էջ 1-5), «Խրատ տօմարական եւ մշտնջենաւոր ազիւսակաց» (էջ 1-3) եւ *մերջում մէկ էջ վրիպակ:*

Սրան կէց կազմուած է 1817 թուին Սիրամիւրում տպագրուած Աստուածաշունչի մի մասը՝ սկզբից մինչեւ 182 էջը:

(Ա. վ. Գ., համար 121, 122 եւ 2596, նաև «Յուցակ»ի համար 1541 գրքի ծանօթութիւնը, էջ 367):

24. «Պատարագ կամ ժամերգութիւնք ի մատուցանելն զասորք խորհուրդ մարմնոյ եւ արեան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. Ի Կալկաթա ՅԱրծիւ տպարանի Պօղոսի վիզէնեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ. յերկրորդում ամի տպարանին 1848»:

Երրորդ էջում գրուած է. «Առ վսեմափայլ եւ հայրենասէր Ազայ Յովաննացան էլիագեանց Ասպետ ի Կալկաթա քուէր յարգանաց ի տպագրողէ մատենիս»:

էջ՝ 155, ծաւալ չարուածքի՝  $13 \times 7.5$  սմ.:

(Ա. վ. Գ., համար 1768):

## Գ

### ՅԱՆԿ «ՄԿՐՏՈՂ ՄԻՍԻՈՆԱՐԱՅ» ՏՊԱՐԱՆԻ ԳՐԳԵՐԻ

Համաձայն ձեռք բերուած գրքերի ու նրանց ունեցած հերթական համարների, սկսեալ 1831 թուից մինչեւ 1844 թիւը, Կալկաթայի «Մկրտոկ Միսիոնարաց» տպարանում տպագրուել են 22 գրքեր: Այս գրքերիցներից մինչեւ այժմ, մեզ յաղորդուել է ձեռք բերել կէսը, իսկ միւս մասը դերեւս մնում է անյայտ:

Վերջիլուած 22 գրքոյկներից «Հայ Տպագիր Գիրք»ի ցուցակում յիշուած է 12 անուն, որոնցից ձեռքի տակ ունեցել են միայն երկուսը՝ թիւ 1000 եւ 1314 (երկուսն էլ Նոր Կտակարան)։ Միւս 9 նոր գտնուած գրքոյկներից միայն մէկն է որ յիշուած է ցուցակում՝ համար 1113, իսկ միւսներն եղել են անյայտ։

«Մկրտող Միոխնարաց» տպարանի հրատարակած գրքերը, սովորաբար Շուշիում հրատարակուող «Բողոքական Քարոզիչ»ների գրքերի տարբեր ժամանակներում եւ ոչ հերթականութեամբ եղած վերահրատարակութիւններն են։ Քանի որ այս գրքոյկներից ոմանք համարակալուած են, իսկ ոմանք ոչ, գրա համար էլ դժուար է լինում ճշդել տպագրութեան հերթականութիւնը։ Ուստի եղած այդ շփոթութիւնները մասամբ պարզելու համար, ստորեւ առաջ ենք բերում գրանց լրիւ ցանկը։

Աստղանդէրը նշուած են «Տպագիր Գիրք»ի ցուցակում, որոնցից միայն երկուսը՝ համար 13 եւ 22-ը լրիւ։ Հարցական նշան ունեցողների համարները ստույգ չեն։ Նոյնը նաեւ տպագրութեան թուականները։ Ստույգ չեն նաեւ համար 5-ի անունը եւ թուականը, ինչպէս եւ համար 6-ի թուականը։ Վերջիլանքները չենք ունեցել ձեռքի տակ, որոնք կարօտ են սրբագրումի։

\*1(?). «Համառօտ բացատրութիւն» («Ցուցակ»ի համար 711), 1831։

\*2(?). «Մտածութիւն ի վերայ Աստուածաշունչի» («Ցուցակ»ի համար 712), 1831։

\*3(?). «Բովանդակութիւն բովորի սրբագումի գրութեան» («Ցուցակ»ի համար 745), 1832։

\*4(?). «Նոր Իսրայէլի մը հաւատքը» («Ցուցակ»ի համար 750), 1832։

5(?). «Նրատ»(?) (ըստ մի գրատան ցուցակի), 1835(?)։

\*6. «Թուղթ Պօղոսի առաքելոյն առ Կողոսացիսն» («Ցուցակ»ի համար 710), 1831(?)։

\*7. «Աստուածաշունչի բովանդակութիւնը» («Ցուցակ»ի համար 744), 1832։

\*8. «Թուղթ առ Հռոմայեցիսն» («Ցուցակ»ի համար 746), 1832։

\*9. «Մտածութիւն ի վերայ վարդապետութեան հաշտութեան» («Ցուցակ»ի համար 748), 1832։

10. «Առանձնական ազօքք», 1835

11. «Սիրտ մարդոյ որ է տաճար Աստուծոյ», 1839։

12. «Տասն եւ վեց կարճատու քաղաքներ», 1839։

\*13(?). «Նոր Կտակարան» («Ցուցակ»ի համար 1000), 1839։

14. «Առաջին քրիստոնէական վարդապետութիւն», 1841։

\*15(?). «Հարցք ի վերայ քննութեան անձին» («Ցուցակ»ի համար 1112), 1841։

16. «Պատմութիւն սուրբ գրք», 1841։

17. «Կարճատու ազօքքներ», 1841։

18. «Մեղքի մեծանալոյն եւ գործնալոյն համար», 1841։

\*19. «Մեղքն իսպառ անելոյ քան չէ», («Ցուցակ»ի համար 1117), 1841։

20(?). «Լաւ տետրակ», 1841։

21. «Բարեկամութիւն յորդորումն», 1844։

\*22(?). «Նոր Կտակարան», («Ցուցակ»ի համար 1314), 1844։

ՄԻ ՔԱՆԻ ՆՈՐ ԳՐՔԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐ  
(ըստ անձնական մի գրադարանի գրացուցակի)

## Ա

## «ՀԱՅ ԳԻՐՔ»Ի ՅՈՒՑԱԿՈՒՄ ՉՅԻՇՈՒԱԾ ԳՐՔԵՐ

1. «Գիրք առաջինից մինչև 12-րդ» (Համար 1155-57), Մազրաս 1812:
2. «Տեղական տեսություն Աստուածային» (Համար 1169), Կալկաթա, 1814:
3. «Տեղական ի վերայ հաստատություն ի հնոց եւ նորոց» (Համար 1210), Կալկաթա, 1830:
4. «Խրատ», Կալկաթա, տպ. Մկրտ. Մխիթոն. (տե՛ս Համար 5-ր), 1835:
5. «Հրաժարական երգ», Բալթոնի (Համար 1274), Կալկաթա, 1846:
6. «Ցուցակ Կալկ. Մարդ. ձեմարանի», 1826:

## Բ

«ՀԱՅ ԳԻՐՔ»Ի ՅՈՒՑԱԿՈՒՄ ՅԻՇՈՒԱԾ  
ԲԱՅՑ ՉՏԵՍԱԾ ԳՐՔԵՐ

1. «Զեմ ընդդէմ փորձություն» (Ցուցակ, Համար 609, Գր. 1181), Կալկաթա, 1822:
2. «Օրացոյց», Կալկաթա («Ցուցակ», Համար 685, Գր. 1406), 1830:
3. «Օրացոյց», Կալկաթա («Ցուցակ», Համար 714, Գր. 1407), 1831:
4. «Լէյլի», («Ցուցակ», Համար 747), 1832:
5. «Կարճ եւ կանոն վս. Ամենափրկ. Ն. Զ.» («Ցուցակ», Համար 1602, Գր. 1326), 1849:

Լ. Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Նոր-Ջուղա

3 Մեղա. 1969 թ.